

406. Az átalakító egyesülés teológiai megközelítése

Imádkozzuk a 130. számú éneket:

*Szerelmes, édes Jézusom, imádlak Tégedet,
Mert lettél lelki orvosom, adván szent testedet.
Szívem szívednek ajánlom, lelkemet Néked kínálom,
Légy őrző paizsom, légy őrző paizsom!*

*Kit sem a tenger mély vize befogni nem elég,
Sem széles föld határai, sem nagyságos ég,
E kicsiny Ostya színében, bornak és víznek ízében
Rejté el nagyságát, rejté el nagyságát.*

A 376. imaórában már foglalkoztunk a misztikus megismeréssel, mint az Istennel való lelki frigy, az egymásban levés imájának a nagyszerű lehetőségével. Most ezt a gondolatot – hogy Isten az átalakító egyesülésben, a lelki házasság imájában tartósan együtt van a lélekmenyasszonnyal – próbáljuk tovább boncolgatni, teológiailag megalapozni!

I. Mi a misztikus teológia?

Ez a kifejezés latinul *thelogia mystica* eredetileg Areopagita Dénesnek a misztikus megismerésről szóló művének a címe. Ez a könyv a VI. században keletkezett, és a szerző annak a Dénesnek a nevét használta – mintegy a tekintélye növelésére –, aki Szent Pál apostol tanítványa lett, amikor Athén főterén, az Areopágoszon hallotta a népek apostolának prédikációját Istenről, *Akiben élünk, mozgunk és vagyunk* (vö. ApCsel 17, 28), Aki elküldte Egyszülött Fiát, és Aki feltámadt a halálból. A középkorban végig ezt a régi, a misztikus teológia kifejezést használták, bár a misztikus megismerést más szóval is illették. Ez a szemlélődés, latinul *contemplatio*, vagy az *eksztázis*, az elragadtatás, vagy használták a *dilatatio mentis* szót is, ami a szív kitágulása, az isteni dimenziókra való kiteljesedése.

A misztikus teológia, vagyis **az Istenről szóló titokzatos, misztikus tanítás életünk végső céljáról, az Istenhez való eljutásról ad teológiai megalapozást. A lényeg, hogy Isten ismeretéhez nem a világi tudomány, hanem a szeretet vezet el.** Az Istenről való tudásnak, az igazi tudásnak az alapja a mi önismeretünk, az emberi kicsinységünk, saját tehetetlenségünk a belátása. Ilyenkor az egoizmusból, **az önszeretetből kijózanodik az ember, és Istenhez fordul.** Ez az ember részéről az aszkétikus, és egyéni erőfeszítéssel megvalósítható életút, amellyel felemelkedik lélekben Istenhez. Viszont **a misztikus életn igazi útja Istennek a kegyelemben való leereszkedése ahhoz az emberhez, akit az Ő képmására alakított** (vö. Ter 1, 27). A misztikus vágyak beteljesedése **az ember akaratának Isten akaratához való hasonulása.** Latinul: *convenientia voluntatum*, vagyis az akaratok egysége. **Legtökéletesebb foka ennek az egyéni akarat teljes egybeolvadása Isten akaratával a megistenülés állapotában** valósul meg, mintegy istenivé válik az ember, az emberi akarat. (*Magyar Katolikus Lexikon*, 9. kötet, 249-250. oldal).

Most nézzük kicsit részletesebben:

II. Hogyan valósul meg a misztikus megismerés?

(Szintén a *Magyar Katolikus Lexikon* tanításából Diós István atya összeállítása nyomán)

1. Először is általánosságban mondhatjuk: **az emberi lélek az Istennel való egyre bensőségebbé egység felé bontakozik** abban a mértékben, ahogyan ember a megszentelő kegyelemmel együttműködve törekszik a tökéletességre. Ez az egyesülés misztikus, mert a szent misztériumok és szentségek közvetítésével Krisztus misztériumában, és általa a Szentháromság misztériumában részesül. **Isten mindnyájunkat, hívőket, szerzeteseket, papokat erre a bensőséges egyesülésre hív**, amely tökéletesen a mennyországban Isten színe látásában fog beteljesedni. Ebben az értelemben ki-ki a külső állapotbeli kötelességeitől meghatározottan papként, apácaként, hitvesként vagy magányosan járja a misztikus megismerés útját mindig Krisztus követésében. **Nincs életszentség és tökéletes lemondás és lelki harc nélkül** (vö. 2 Tim 4, 2?). A lelki fejlődés mindig **megkívánja az aszkézist és az önmegtágadást**, és ezeken át vezet az Istennel való egység belső békéjéhez, és a Krisztusról tanított 8 boldogság öröméhez.

2. Másodszor **a misztikus megismerés legfőbb sajátossága az egyszerűség és az egység**, ami az Istennel való egyesülésből árad a lélekbe. Ebben az imafokozatban az istenszeretet a lélek szinte egyetlen erénye lesz, amely minden mást vezérel. **Az imádság elméledésből szemlélődésé alakul**. Nincs külön ideje már az imádságnak, hanem **kitölti és átfogja az egész napot**. Ez **nem jelenti a külső feladatok elhanyagolását**, hanem értelmes arányt és rendet biztosít a külső és belső teendők között. Mindez az ember részéről nagy szív-tisztaságot, vagyis lelki szegénységet, igénytelenséget, **egyszerűséget, illetve önuralmat és állandó Isten jelenlétében járást tételez fel**. Az erényeket a lelki egyesülés imaállapotában az egyesülés által a Szentlélek ajándékai tökéletesítik, azaz természetfeletti jelleget adnak nekik.

3. Harmadszor a misztikus megismerés rendkívüli formája a szerzett, illetve belénk öntött szemlélődés, amelyben az ember a természetfeletti való nyitottsága fejeződik ki. **Lényeges vonása a passzivitás**, vagy inkább **a rendelkezésre állás**. Avilai Szent Teréz szavaival a lelki erő kikapcsolása a szeretett személy birtoklásában valósul meg. Az Istennel való egyesülés e fokozata a legfőbb bizonyossága annak, hogy **az ember szeretetből és szeretetre lett teremtve**. Amikor egészen magáénak tudhatja azt, akit szeret, megszűnik minden törekvése, és **a passzív birtoklásban „csak szeret”**. E szent passzivitás lényege a lélek képességeinek az isteni szeretettel, vagyis akarattal való teljes egysége, mely olykor megmutatkozik a test képességének felfüggesztésében is, mint az extázis imafokozatában, és hősiek erőfeszítései, igen nagy szív, értelmi és akarati tisztaság, lelki csend, különleges felebaráti szeretet, még az ellenségszeretet is fakad belőle (vö. Mt 5, 44). A testben is jelentkező rendkívüli kegyelmek idővel általában háttérbe szorulnak. Az imaállapot jellemzője a hivatás hősiek megélése lesz, a misztikus megismerés egész területe.

III. Milyen szakaszai vannak a lelki vagy misztikus istenismeretnek?

1. Először Isten a lélek legnemesebb részét, legszemélyesebb magvát, mivoltát veszi birtokába, de még szabadon hagyja a lélek belső képességeit és külső érzéseit. A Jézusról nevezett Avilai Szent Teréz és Keresztes Szent János tapasztalata és szóhasználata szerint ez **a nyugvó vagy nyugalmi elméledés szakasza**. A lélek legmélyén megvalósult egyesülés olyan állandóságot, a megismert igazság olyan birtoklását adja a léleknek, amely minden belső és külső tevékenységnek szilárd alapot ad. Az elméledésnek **belső nyugalmat ad**.

2. A misztikus megismerés második szakaszában **Isten hatalmába veszi a belső képességeket is**. Csak a külső érzékek maradnak szabadon. Ez az Istennel való teljes egyesülés megfelelő feltételek mellett a világban az úgynevezett aktív és kontemplatív élet egységében is megvalósulhat. A külső tevékenységeket, szavakat, tetteket az Istentől lefoglalt belső képességek irányítják. Legyen a szó kicsiny vagy nagy, gyakorlati vagy lelki dolgokról, **a szó azt fejezi ki, ami a lélek mélyen megszilárdult igazságból következik**. A gyakorlatiak terén az ilyen szó gyakran hat váratlannak, a szokottól eltérőnek. A lelki dolgok, sőt magáról az igazságról szóló beszéd azonban mindig egyszerű, magától értetődő, az Egyház tanításának csaknem szószerinti megisméltése. Jól mutatják ezt a szentek mottói, rövid megfogalmazásai:

„Isten egyedül elég!” – mondta Jézusról elnevezett **Avilai Szent Teréz**.

„Istent szeretni, magamat megvetni, senkit meg nem ítélni!” – vallotta **Árpád-házi Szent Margit**.

„Isten jó, csodálatosan jó és irgalmas. Dicsőítsük Őt mindig és mindenben!” – **Tauscher Anna Mária** fogalmazása.

„Jézus életét élni Máriába öltözött az Atya dicsőségére!” – tanította **Mester Margit Mária nővér**.

3. Az egyesülés harmadik szakasza valójában a második szakaszt gazdagítja, annak kísérője, azaz időben nem különül el a másodiktól. Akkor ugyanis Isten birtokba veszi az ember legbelső mivoltát és a belső képességeket is. De **itt már a külső értékelést is lefoglalja magának az Úr**. Ez az úgynevezett **önkívületi egyesülés**, amelyben Isten a külső érzékeket is hatalmába veszi. A test elveszíti minden érzékelését az extázisban, olykor akár halottnak tűnik, vagy megváltoznak természetes adottságai, például lebeg. Eközben a lélek legmagasabb képességei, az értelem és az akarat tanításokban, illetve szeretet élményekben részesülnek, mint amilyen a misztikus eljegyzés, vagy minden történés és képi anyag nélkül találkoznak a Szentháromság misztériumával, a megtestesült Jézus Krisztus szent titkával, amiről később, az imaélmény elmúlásával szavakkal nem, vagy csak nagyon képi nyelven lehet beszélni. (*Magyar Katolikus Lexikon*, 9. kötet, 246. oldal).

Most Tanquerey, a domonkos teológiai tanár: *Aszketika Misztika* című műve alapján tárgyaljuk ezt a témát:

IV. Az átalakító egyesülés mibenléte és főbb jellegzetességei

Mi is az átalakító egyesülés imája?

Az a **kegyelem**, amelyet ha a lélek megkap Istentől, akkor ez a jegyesi szeretet annyira átalakítja őt, hogy **elfelejti addigi önmagát, és attól kezdve már nem gondol másra, nem irányul más felé, csak Istenre**, és annak a **dicsőségére** (Tanquerey: *A tökéletes élet. Aszketika és misztika*, 1474. szám).

Mi jellemzi a lelki frigy imaszakaszát?

1. Először is egy **bensőségesség**. Isten és a lélek között olyan bensőséges kapcsolat valósul meg, mint amilyen a hitvestársak között van, akiknek már többé nincs titkuk egymás előtt, akiknek az élete immár egybefolyt. A Jézusról elnevezett Avilai Szent Teréz a *Belső Várkastély* 7. lakosztályában, a 2. fejezetben egy nagyon szép hasonlattal magyarázza meg ezt a benső egységet. Olyan ez, mint **az égből egy folyóba esett esőcsepp**. Ez a mennyei víz annyira összevegyül a földi vízzel, hogy nem lehet többé sem szétválasztani, sem megkülönböztetni, hogy melyik a földi folyó, és melyik az ég vize.

2. A második jellemzője a **derültség**, vagy más szóval **lelki emelkedettség**. Ebben az imaállapotban nincsenek már önkívületi elragadtatások, legalább is nagyon kevés van már belőlük. Inkább helyet adnak annak a békés, derült lelki állapotnak, amelyben az egymást szerető két jegyes él, miután most már teljesen biztosak abban, hogy egymást kölcsönösen szeretik.

3. A harmadik jellegzetessége ennek az imaszakasznak a **szétválaszthatatlanság**. Az az imaállapot, amelyet a lélek eddig Istentől ajándékba kapott, inkább átmeneti jellegű volt, vagyis a lélek nem folytonosan tapasztalta Istennek ezt az önmagát ajándékozó szeretetét, amellyel benne élt az isteni Vőlegény. A lelki frigy imaszakaszában azonban **ez az egymásban élés szeretete**, ez az egymásban élés olyan szeretet, amely természeténél fogva **maradandó**. Olyan tartós egymásban élés, **mint** amilyen a **keresztény házasság** (vö. Tanqueray 1470. szám)

Most egy kicsit a **Jézusról nevezett Szent Teréz** tanítása alapján nézzük:

Mi is az az élmény, amelyet a lelki frigy imakegyelmében részesült lélek megélhet?

Mint előbb már volt róla szó, ebben az imaszakaszbán a **lélek-menyasszony az isteni Vőlegényt, Jézust ismeri meg egyre jobban, illetve Krisztus emberi mivolta közvetítésével a szentháromság egy Isten életébe kap bevezettetést.**

A *Belső Várkastély* 7. lakosztályában, a 2. fejezetben Szent Teréz azt mondja: „Jézus maga vezeti be a lelket ebbe az utolsó helyiségbe két látomás által, amelyből az egyik képzeleti látomás, a másik értelmi látomás.” **Szent Teréznek** egy szentáldozás után képzeleti látomásban **csodálatos ragyogással, szépségben, felségben jelent meg Úr Jézus, mint amilyen a feltámadás után volt.** Azt mondta neki: „Ideje már, hogy a saját érdekeit az Ő érdekeivé tegye, és majd ő gondoskodni fog arról, ami Őt illeti.” Majd így folytatta az Úr: „Ezután leányom az én tiszteletemre legyen gondod, nemcsak azért, mert a te Teremtőd, Királyod és Istened vagyok, hanem azért is, mert te az én igazi jegyesem vagy! Az én tiszteletem a te tiszteleted, és a te tiszteleted az enyém. – Ezt a lelki számadások 25. részében mondja.

Térjünk vissza erre a kifejezésre: **Képzeleti látomás.** (IV. Látomások)

a) Amikor az ember, a testi szemével lát, az **testi látás**. Van olyan, hogy a látókok – akár Lourdesben, akár Fatimában – testi szemükkel is látják Jézust vagy a Szűzanyát.

b) A látomás második fokozata a **képzeleti látomás**, amikor már nem az érzéki képességgel, tehát az érzékszervvel, a szemmel látja az ember az Urat, vagy **az égi jelenést**, hanem a **képzeletében tűnik fel**. Maga előtt látja azt, aki a látomásban megjelenik neki. A Jézusról nevezett Szent Teréz tehát egy ilyen értelemben megvalósuló élménnyel tapasztalta meg isteni Ura jelenlétét, és hallotta kedves szavait, amellyel őt jegyesének vallotta, és **buzdította** arra, hogy ezentúl már egyre inkább **Isten dolgaival törődjön, ne saját magán legyen a nézése.**

c) De a látomásoknak van egy harmadik fajtája is, ez az **értelmi látomás**. Ez olyan ismeret, olyan szellemi megismerés, misztikus megismerés, amelyben a lélek-menyasszony se a testi szemével, se a lelki szemével nem lát, csak az értelmével fogja fel a jelenést, és tudja, hogy ki áll előtte, és mit mond neki. Amikor a Jézusról nevezett Szent Teréz a *Belső Várkastély* 7. lakásáról beszél, akkor az értelmi látomással kapcsolatban ezt mondja: „Az, amit Isten ilyenkor egy pillanat alatt közöl a lélekkel, olyan nagy titok, olyan magasztos kegyelem, és olyan rendkívüli gyönyörűséggel tölti el a lelket, hogy nem tudom semmihez sem hasonlítani. Csak annyit mondok, hogy **az Úr ebben a pillanatban kegyeskedik megmutatni neki a mennyország boldogságát olyan módon, hogy annak a nagyszerűsége felülmúlja az összes többi látomásokét, és az összes isteni élvezeteket.** Mindaz, amit mondhatunk, annyi, hogy a

lélek, vagy helyesebben a lélek lelke, a lelki élet csúcsa – amennyire mi meg tudjuk ítélni – egy dologga lesz Istennel, egyesül Istennel.” (Tanquerey 1472. számban)

Tehát ez az **értelmi látomás a legszellemibb közlés a misztikus megismerés folyamán.** A lélek már nem az érzékekkel, a tapasztalással, a testi szemmel **kap Istenről tudást**, nem is a képzeletbeli látomásban él meg valamit Istenről, hanem **a lelkével.** A lélek-menyasszony és az isteni Vőlegény egyesülése a lélek szférájában valósul meg, amikor **az isteni Vőlegény rávillantja az ember lelki látását az értelmi látomásban Isten nagyszerűségére, a mennyország boldogságára. Az ember tehát valamit megért Istenből, Isten világából.**

Az értelmi látomás szakaszában a Jézusról nevezett Avilai Szent Teréz nemcsak arról számol be, hogy az ember a megtestesült **Istenembert** – Aki a mennyben dicsőségesen van – **láthatja, hanem a Szentháromságról is kap belső ismeretet.** Azt mondja: **Amint a lélek bevezettetik ebbe a 7. helyiségbe, a három isteni Személy, az Atya, a Fiú és a Szentlélek egy értelmi látomásban megnyilatkozik neki, felfedi előtte valamiképpen a nagy igazságot, a valóságot, és valami nagy lángolás közepette, mint valami ragyogó felhő egyenesen az értelemben hatol.** A három isteni Személy külön-külön látszik, de egy csodálatos ismerettel – amelyet nyer – a lélek független **bizonyossággal megismeri, hogy ez a három isteni Személy csupán egyetlen Lényeg, egyetlen Hatalom, egyetlen Tudás, egy Isten.** Majd így folytatja: Így amit mi hittel hiszünk, azt a lélek itt – lehet mondani: - látásból tudja, és mégsem lát az ember semmit, sem testi szemeivel, sem lelki szemeivel, mert ez nem érzékekhez kötött látomás, vagy képzeleti látomás, hanem értelmi látomás, szellemi látomás. Akkor az isteni Személyek mindhárman közlik magukat a lélekkel, beszélnek hozzá, és felfedik előtte annak az evangéliumi részletnek az értelmét, ahol Krisztus Urunk kijelenti: *Eljön az Atyával és a Szentlélekkel lakni abba a lélekbe, amely Őt szereti, és parancsait megtartja* (vö. Jn 14, 23). **Istenem, milyen különbség hallgatni ezeket a szavakat, vagy akár hinni, és micsoda nagy, fenséges dolog látni, hogy ezek mennyire igazak!** A lélek ámulatban van, és ez a csodálkozás minden nap növekedik benne, mert úgy tetszik neki, hogy **azóta ez a három isteni Személy nem hagyta el többé! Látja világosan, a jelzett módon,** vagyis értelmi látomással, a lelke mélyén, hogy **ott laknak állandóan a belsejében.** Lényének legbensőségesebb részében **érzi ezt az isteni Társaságot.** És mint egy igen mély szakadékban – amelyet nem tudna leírni, mert nem ismeri eléggé – **látja az Atyát, a Fiút és a Szentlelket!** (Ezt a *Belső Várkastély* 6. lakosztályának 1. fejeztében írta. Vö. Tanquerey 1473. szám).

A **teológia** az az Istenről szólás tudománya, vagy **az Istenről szóló tudomány,** olyan tudomány, amely **Istenről beszél, Istent állítja az ember szeme elé.** Theos (görög) jelentése Isten, logos (görög) tudás vagy tudomány. A teológia: Isten megismerése teológiai rendszerezéssel, a különböző témáknak a sorrendbe állítása által. Az ember a teológiai tanulmányok folyamán egyre jobban megismerheti Istent. **A teológia célja: az Isten megismerésében és a szeretetében való növekedés.** Leginkább itt igazolódik az a pszichológiai igazság, amelyet már többször próbáltunk a szívünkbe vésni: Minél jobban megismerünk valamit vagy valakit, annál jobban megszeretjük.

A **misztikus ismeret misztikus szeretetet eredményez.** Ez az Istenről szóló titokzatos, emberi szavakkal szinte kimondhatatlan ismeret misztikus szeretetet hoz létre az emberben. Istennek, ennek a titokzatos, hatalmas Valóságnak a végtelen Szeretetnek az ismeretét. A szeretet lesz a lélek-menyasszonynak az élete. Ismerete egyre jobban átalakul szeretetté. A lénye – amely eddig jobbára önmagában volt – egyre inkább ráirányul Istenre, mert Isten magához vonzotta már őt, magához ragadta. A lélek-menyasszonynak az **ismerete egyre mélységesebb szeretéssé alakul át, és minél jobban tud szeretni valaki, annál jobban ismeri azt, akit szeret.** Amikor Jézus ezt ígéri: *Az Ő parancsait megtartó, vagyis az Őt szerető lélekhez eljön az*

Atyával és a Szentlélekkel, és nemcsak benne lakik, hanem ki is nyilatkoztatja magát neki (vö. Jn 14, 21), akkor Jézus egyre bensőségebb, egyre mélyebb ismereteket közöl az Ő választottjával. **Benne az emberi ismeret és az emberi szeretet egyre inkább átalakul az Isten szférájában honos ismeretté és szeretetté. Más stílusú lesz ez a még földön járó választott lélek, nem a földi, hanem a mennyei élet illata árad el egyre jobban rajta és benne. Ott, ahol Isten kinyilatkoztatja magát, ott az Ő létét, az Ő tudását és az Ő szeretetét közli a választott lélekkel. Ezért olyan kimondhatatlan, emberi szavakkal alig megfogalmazható az élmény, amit a lélek-menyasszony ebben a lelki frigy imaszakaszban kap, mert Istent nem lehet kimondani. De a lélekkel meg lehet élni az Úr jelenlétét, be lehet fogadni az Ő üzenetét. A lélek-menyasszony tudja, hogy mit mond a Lélek neki. A lélek-menyasszony tudja, hogyan szereti őt ez a végtelen nagy Isten!** A misztikus megismerés így válik misztikus tudássá, tehát valahogy titokzatos tapasztalássá Istenről és az isteni dolgokról, vagyis azokról a kinyilatkoztatott igazságokról, amelyeket Isten az embernek az üdvösségére közölni akar velünk. A lélek csak dadogni tud: „mint a tenger, üdvöm nagy. Szívem – mondja –, nem is annyira az értelmem, édes Istenem, Te jelen vagy!”

Befejezésül a 111. számú éneket imádkozzuk:

*Csodákkal tündöklő isteni nagy erő, hatalmad elnyomja értelmemet.
De hitem szent fénye, szerelmed törvénye, megvilágosítja én elmémet.
Oltári szentségre, mennyei kenyérre függesztem én szemeimet,
Ővele táplálom én lelkemet.*